

Benjamin Duva

En medryckande och spännande film om ett gäng ungar som leker riddare men där leken tar en farlig vändning. Det blir tillslut en kamp mellan onda och goda krafter. Platsen är Island där fornnordisk kultur bryts mot kristen tro och tanken om försoning.

Åldersrekommendation:

Mellanstadiet

En filmhandledning av Niklas Dahlström

Mytten om Balders död i den isländska mytologin är ytterst en berättelse om gott och ont. I *Benjamin Duva* återberättas den gamla myten i modern tappning. Åskådaren får genom de fyra unga huvudpersonerna se hur de gamla fornnordiska moralbegreppen ställs mot kristendomens tankar om förlåtelse och försoning.

Filmens handling

Filmen inleds med dramatiska bilder av en pojke som tillsyns kämpar för sitt liv i vattnet. Därefter får vi möta den vuxne Benjamin som tänker tillbaka på sin barndom. "Minnen: stiger upp till ytan. I mitt gamla kvarter är allt förändrat, ändå är allt sig likt. Mitt kvarter var som en liten värld, helt för sig själv".

Vi flyttas åter tillbaka i tiden och får följa tolvåringarna Benjamin och Anders och tioåringen Balder. De tre pojkarna bråkar och käftar med varandra, men de är samtidigt de bästa vänner. De lär snart känna den jämnåriga Roland som är nyinflyttad. Han har skottskt påbrå och har riddare i släkten. En nära vänskap uppstår mellan de fyra pojkarna, men faror trycker på utifrån.

När pojkarna spelar fotboll hamnar Balder i knipa när plötsligt den elake Helge och hans kamrat dyker

Anders, Roland, Benjamin och Balder är "Den röda drakens" riddarorden i "Benjamin Duva", en spännande och tänkvärd film för mellanstadiet.

upp och skall skära sönder bollen. Helge som är lite äldre, 16-17 år, framstår som en ligist. Efter en viss tvekan från pojkarnas sida kliver Roland fram och hjälper Balder. Helge och hans kamrat binder då Roland, håller bensin på honom och tänder på. I samma ögonblick visar sig Gudlaug, en gammal tant som bor i ett hus alldeles bredvid. Med hjälp av en kvast lyckas hon jaga iväg Helge. Polisen dyker upp och fortsätter jakten, men Helge kommer undan.

Helges hämnd dröjer inte länge. Han smyger sig in i Gudlaugs hus och tar livet av hennes katt. Händelsen väcker stor bestörtning i området. Trots att ingen sett Helge förstår pojkarna att det är han som utfört dådet. Roland föreslår att pojkarna skall hämnas på Helge. De grundar "Den röda drakens" riddarorden. Benjamin får sitt smeknamn "Duva", i enlighet med ordensreglerna, eftersom det första han såg på morgonen när han slog upp ögonen var en duva.

Hämnden på Helge blir komisk. Pojkarna lyckas baxa upp en vatten slang på andra våningen i ett hus där Helge sitter och hånglar med en flicka på en fest. De båda överraskas av den kraftiga vattenstrålen. Pojkarna hyllas som hjältar av barnen i grannskapet samtidigt som Helge får utstå hån.

Riddarorden har inneburit stora förändringar i pojkgruppen. Rolands betydelse har ökat medan Anders betydelse har minskat. Anders som har det bekymmersamt hemma har svårt att kanalisera sin ilska och sorg. I sin frustration ger han sig på lille Balder vilket leder till en bryningen mellan Anders och det övriga gänget. I vredesmod slänger Anders sin riddarutrustning i sop-tunnan.

En natt vaknar Benjamin av att Gudlaugs hus brinner. Orsaken till branden visar sig senare vara ett elfel i huset. Först på plats är Helge som rusar in i det övertända huset. Han lyckas rädda Gudlaug men får själv svåra brännskador. Både

Gudlaug och Helge hamnar på sjukhuset där en vänskap etableras mellan de två. Helge ber om förlåtelse för det han gjorde med katten och säger: "Jag vet att jag varit elak." Men Gudlaug svarar: "Du är snäll. Du har bara inte haft tillfälle att visa det förut." Gudlaugs sorg är en annan: hennes hus och samtliga ägodelar har brunnit upp. Nu väntar ett liv på ålderdomshem; ett liv utan mening.

Pojkarna startar en insamling till ett nytt hus och med hjälp av banken bygger man upp ett nytt hus till Gudlaug. Hon flyttar in och en kväll dyker Helge upp. Han får erbjudande att bo tillsammans med Gudlaug i huset. Helges föräldrar är missbrukare och är bosatta någon annanstans på Island.

Under insamlingen träffar Benjamin på en annan riddarorden som utmanar pojkarna på strid. Det är emellertid inte förrän riddarorden "Den svarta fjädern" kidnappar Balder som Benjamin och Roland inser att de måste slåss. Uppgårelsen sker på det gamla skrotupplaget där pojkarna har sitt hemliga gömställe. Vad de inte vet är att Balder hålls fången just i detta gömställe: en gammal jeep. Slaget mellan pojkarna vinnas av Benjamin och Roland då en av svarta fjäderns medlemmar visar sig vara Anders. I samma stund som slaget startar byter Anders sida och förenas med sina gamla kamrater. Motståndarna flyr utan att yppa var Balder finns gömd. Allt för sent går det upp för pojkarna att Balder finns i jeepen. Maskinisten på skrotupplaget stöter av misstag ner jeepen i vattnet innan pojkarna hinner fram. Nu ser vi inledningsbilderna igen. Det är Benjamin som slänger sig i vattnet i ett desperat försök att rädda Balder.

Filmen slutar där den började. Benjamin som vuxen, men nu med sin egen son, Balder, vid sin sida. Sakta lämnar han bostadsområdet, men sin barndom och sina minnen bär han alltid med sig.

Före filmvisningen

Benjamin Duva förhåller sig på ett lekfullt sätt till historien om Balders död. Filmen gestaltar olika teman som blir tydliga om eleverna innan filmen är lite bekanta med figurerna och deras namn. I nordisk mytologi

hade Balder en särställning genom sin skönhet och absoluta godhet. I myten om Balders död är det Loke som lurar den blinde Höder att skjuta en mistelpil mot Balder så att denne dör. Anders har stor likhet med Loke. Loke tillhörde gudarna men hade lika mycket sympati för jättarna. Han bytte sida när det passade honom. På samma sätt byter Anders sida i sitt val av ordensmedlemskap. Visserligen ångrar han sig på slutet, men mistelpilen är redan avfyrad. Balder har redan blivit kidnappad. Maskinisten på skrotupplaget som råkar knuffa ner Balder i vattnet är i sin ovetskap lika blind som mytens Höder. I filmen har Balder en ständigt återkommande dröm; en frustande enhörning som lite hotfullt slänger med huvudet. Detta är en mardröm för Balder, vilket kan tyckas motsägelsefullt då enhörningen symboliserar bland annat det fulländade goda, dygd såväl som andlig och kroppslig styrka. Duvan symboliserar livsanden, själen, övergången från ett tillstånd till ett annat, men är också den kristna symbolen för den helige Ande och livets vatten. Gudlaug, vars namn kan översättas med Guds vatten, spelar också en central roll (se vidare under rubriken "Människosyn"). Om eleverna har läst myten om Balders död och har förkunskap om de vanligaste karaktärerna i den nordiska mytologin kommer deras behållning av filmen att öka väsentligt.

Olika personer - olika karaktärer

Film handlar mycket om identifikation. Vilka olika personer var det vi mötte? Hur presenterades barnen? Vilka olika rekvisitadetaljer förknippar vi med dem? Hur såg det ut i deras respektive hem – och på vilket sätt berättar det något om deras respektive karaktärer?

Ett naturligt sätt att ta sig an filmen är just att definiera karaktärerna. Benjamin, Anders, Roland och Balder åskådliggör begreppet vänskap på ett mycket påtagligt sätt. Gliringar och spydigheter ena sekunden, lojalitet och skratt nästa sekund. Hur ser vänskap ut i ett kompisgäng? Är det skillnad på flick- och pojkgäng? Diskutera de olika typer barnen står för, deras olika roller i gänggemenskapen. Vem var medlaren, ledaren etc.

Så småningom blir sprickan mellan Anders och de övriga större. "Du skall alltid klaga på Balder", säger Benjamin till Anders.

f Vad beror sprickan på? Vad skulle Anders ha gjort för att rädda situationen? Kunde han göra något?

Benjamin ställer sig på Balders sida. Han försvarar den svagare. Men Anders är också svag. Borde inte Benjamin märkt det? Är det Benjamin som bär skulden för Balders död genom sin oresonlighet? Tar man sig tid kan man diskutera mycket kring det sociala spelet pojkarna emellan. Roland är den som förespråkar försonlighet och visar att tillsammans är man starka. Låt eleverna ge exempel på aktiviteter som pojkarna gör tillsammans och som bidrar till att stärka gruppen.

Filmens form

Filmens inledning är intressant. Låt eleverna fundera över hur man skapar spänning och uppmärksamhet i filmens inledning. Tänk på det dova ljudet och skvalpiga vattnet under förtexterna, som efter hand stegras och kulminerar i pojkhuvudet som dyker upp skrikande i de hotfulla svarta vågorna. Detta kontrasteras mot närbilden av mannen på bänken. Under den påföljande halvminuten ökas kontrasten genom att ljudet i det närmaste försvinner, bilden klipps ut i en ljus totalbild och röstpålägget som förkunnar: "Minnen: Stiger upp till ytan". Ljud-ljus-bild-musik-dialog samverkar och får oss att tänka: Vad hände i vattnet? Hur skall det gå?

f Under historiens gång visar man då och då Benjamin som vuxen. Diskutera hur de avsnitten skiljer ut sig från filmen. Vad innebär det när filmen blir repig och sepiatonad, som om de avsnitten var tagna av en gammal småfilmskamera? Vilken autenticitet ger det filmen att vi får höra Benjamin som vuxen?

f Låt eleverna reflektera över hur skrotupplaget beskrivs. Man visar det tydligt vid flera tillfällen, så kallad *plantering*. Det är inget ställe för barn att leka på. Det visas tydligt när maskinisten på skrotupplaget upplyser pojkarna att de får leka där enbart för att han är snäll. Skrotupplaget är den enda hotfulla miljön i hela filmen, vilket gör

Riddarkulturen är levande på Island - men vilken kontakt har vi i Sverige med våra gamla förfäders blötfester och härnadståg?

att Balders död måste förläggas till detta ställe.

På slutet knyter man an till myten om Balders död på ett vackert symboliskt sätt. Enligt myten skulle Balder få livet tillbaka om alla på jorden skulle begråta hans död. Alla grät, utom en. Det var Loke som hade klätt ut sig till en gumma och i hennes skepnad vägrade han att fälla en enda tår. I filmen låter man regnet symbolisera tårarna. Scenen vid kajkanten då man hämtar upp Balders livlösa kropp är den enda i hela filmen där det regnar! Men precis som i myten är det inte tillräckligt. Alla upplivningsförsök är förgäves.

Människosyn

Filmen visar upp flera tydliga motsatspar. Ett är mellan riddarhjältarna Benjamin, Roland och Balder och Helge som inledningsvis får ikläda sig rollen som den onde. Filmen beskriver också två olika sätt att förhålla sig till Helge. Benjamin står för det ena alternativet: har man gjort fel får man stå sitt kast, öga för öga, tand för tand. Gudlaug står för det andra alternativet: det finns alltid tid att förlåta. Ytterst handlar det om vilken människosyn man har. Gudlaug får symbolisera den kristna tanken på att ont måste mötas med gott. Genom sin godhet räddar hon Helge. Det är också vad hon lär Benjamin. Men det är inte förrän i vuxen ålder han har förmågan att plocka fram sin duva, sitt gudomliga livsvatten. Först då har han vissheten och modet att förlåta Anders, men det slår också till-

baka på honom själv i form av självförebåelser.

f Är människan i grunden ond eller är människan god? Hur bemöter man våld? Vilka skäl finns att förlåta och vilka finns att fördöma?

Utanförskap

Helge står med sin rotlöshet och aggressivitet vid sidan av samhällsgemenskapen. Han har en olyckssystem i Gudlaug som under sin tid på sjukhuset tvingas uppleva hur det är att vara önskad och till besvär, att stå vid sidan av gemenskapen som Helge gjort. Hon är gammal, orkeslös och olönsam. Hon skall stivas undan på ett hem menar, fast med vänliga ordalag, hennes släkt. Hennes liv är slut. Men pojkarna ger henne livet och människovärdet tillbaka i och med sin insamling till det nya huset.

f Hur behandlas den äldre generationen här i Sverige. Är människovärde kopplat till lönsamhet? Varför ser åldringsvården ut som den gör?

Duvan symboliserar, som tidigare sagts, också övergången från ett tillstånd till ett annat. Benjamin försöker som vuxen göra upp med sin barndom. Han försöker övervinna sina skuld känslor för Balders död genom att ersätta honom med en ny – sin egen son. Han letar till och med upp Balders lilla plastenhörning som pojkarna gömde när de fick sina riddarnamn. Allt detta är uttryck för det sorgearbete som Benjamin ännu inte

är klar med.

f Hur handskas man med personliga tragedier? Hur skulle Benjamin ha gjort? Kanske någon nära vän eller släkting gått bort för någon av eleverna i klassen. Orkar eller vågar man tala om sådant? Finns det ett behov? Genom att fokusera frågeställningarna på Benjamin finns möjligheter att låta eleverna berätta om sina egna upplevelser utan att avslöja att det handlar om dem själva.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Island 1995. Benjamin Dúfa
Manus: Fridrik Erlingsson
Regi: Gisli Snaer Erlingsson
Foto: Sigurdur Sverrir Pálsson
Klippning: Kerstin Eriksdóttir
Musik: Ólafur Gaukur

I ROLLERNA:

Benjamin – Sturla Sighvatsson
Baldur – Sigfús Sturluson
Roland – Gunnar Atli Cauthery
Andres – Hjörleifur Björnsson
Gudlaug – Gudrún Stephensen
Helgi – Kári Þórdarson

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 91 min
Format: Vidfilm 1.1:85
Ljud: Dolby SR
Censur: Från 11 år
Svensk premiär: 11.10.1996

DISTRIBUTION:

Svenska Filminstitutet, Box 27 126, 102 52 Stockholm
Tel. 08-665 11 00, fax 08-661 18 20